

نقش پیشگیری اجتماعی در مواجهه با بدحجابی (مطالعه موردی شهر قم)

دکتر وحید نکونام^{۱*}، معصومه محمودی^۲

چکیده

در نظام حقوقی ایران با توجه به اصل چهارم قانون اساسی، حجاب به عنوان یک واجب شرعی تحت حمایت قوانین کیفری قرار گرفته است؛ با این حال به دلیل ناکارآمدی پاسخ‌های کیفری در بسیاری از پدیده‌های ضداجتماعی از جمله بی‌حجابی، بازگشت به مقوله پیشگیری اجتماعی، امری اساسی است. پیشگیری، مهم‌ترین ابزار در کنترل ناهنجاری‌های اجتماعی است که در کالبد خود دربردارنده راهکارهای متنوع در بازدارندگی از پدیده مجرمانه و انحراف می‌باشد. در پیشگیری اجتماعی، به طور خاص نقش خانواده، آموزش، وسایل ارتباط جمعی و سیاست‌های کلی اجتماعی بسیار اهمیت دارد.

این مقاله از نوع کاربردی و برحسب نحوه گردآوری داده‌ها می‌توان آن را تحقیقی توصیفی دانست که از نوع پیمایشی بوده است. ابزار مورد استفاده، پرسش‌نامه محقق ساخته است. جامعه آماری این پژوهش عبارت است از قضات، روحانیون، معلمان، نظامیان، دانشجویان و بازاریان در شهر قم که به نحوی با مسئله حجاب و عفاف در ارتباط هستند. حجم نمونه با توجه به نوع تحقیق و دشواری در انتخاب آزمودنی‌ها تعداد ۱۵۰ نفر که به صورت تصادفی انتخاب شده‌اند تا به سؤالات پاسخ دهند. با توجه به یافته‌های به دست آمده، بالاترین میزان موافقت با تأثیرگذاری پیشگیری اجتماعی رشدمدار در پیشگیری از بدحجابی است.

کلمات کلیدی: پیشگیری اجتماعی، بدحجابی، استان قم، کنترل جرم

۱. نویسنده مسئول. استادیار دانشگاه حضرت معصومه (س)، قم، ایران vahid.nekoonam@alumni.ut.ac.ir

۲. گروه آموزشی حقوق جزا و جرم‌شناسی، واحد قم، دانشگاه آزاد اسلامی، قم، ایران

مقدمه

با بررسی رویکرد سیاست جنایی ایران در قبال پدیده مجرمانه^۱ ملاحظه می‌گردد که نقش پاسخ‌های پیشگیرانه و غیرکیفری به‌ویژه پیشگیری اجتماعی^۲ از جرم، اندک بوده است این در حالی است که اصولاً برای مقابله با بزه و بزهکار، شناخت زمینه‌ها و خاستگاه آن و خنثی‌سازی زمینه‌ها کارآمدتر می‌باشد و اثر طولانی‌تری خواهد داشت.

در مدل پیشگیری اجتماعی شناخت علل جرایم (اعم از فردی و اجتماعی) و برطرف‌ساختن آنها با انجام اصلاحات فردی و اجتماعی مانند تبیین ارزش‌های اجتماعی، امر به معروف و نهی از منکر، تقویت خانواده، مدرسه، توسعه و تعالی فرصت‌های تحصیلی، تفریحی و امثال آن می‌توان از بروز جرایم جلوگیری کرد. پیشگیری اجتماعی به دو نوع تقسیم می‌شود که هر یک از آنها کارکرد خاص خود را دارد:

الف) پیشگیری جامعه‌مدار که در پی خنثی‌سازی عوامل جرم‌زا در محیط اجتماعی است.

ب) پیشگیری رشدمدار^۳ که سعی دارد چنانچه کودکی به هردلیلی از خود مظاهر بزهکاری را بروز داد با مداخله زودرس در وی و محیط پیرامونش از مزمن شدن بزهکاری در آینده جلوگیری کند.

حجاب و پوشش از منظر تاریخی مختص به کشور ما یا اسلام نیست بلکه دارای سابقه‌ای به اندازه عمر بشر است و مسئله پوشش آنها هم‌زمان با هبوط حضرت آدم (ع) و حوا موضوعیت پیدا کرد.

با توجه به اهمیت حجاب در دین مبین اسلام و نقش آن در سلامت اجتماع، تلاش جدی در جهت اشاعه و تعمیق آن در میان دختران و زنان، امری اساسی است زیرا در سال‌های اخیر هجمه به مقوله حجاب به شکل سازمان‌یافته و با حمایت برخی

کشورهای غربی در شبکه‌های فارسی‌زبان و اجتماعی، تشدید گردیده و استکبار جهانی با شبهه‌افکنی در میان جوانان، ایجاد بی‌اعتمادی به نظام مقدس جمهوری اسلامی، اشاعه فساد و فحشا، ایجاد حس بی‌تفاوتی و بی‌مسئولیتی در بروز ناهنجاری‌های دینی و اجتماعی سعی در فروپاشی شخصیت زن در جامعه اسلامی و پس از آن تخریب بنیان خانواده داشته است. لذا زنان و دختران از گروه‌های هدف دشمن، برای تغییر ارزش‌های دینی- اجتماعی محسوب می‌شوند.

با این توضیحات سؤال اصلی این پژوهش آن است که مؤلفه‌های مختلف پیشگیری اجتماعی در مقوله حجاب از منظر کنشگران اجتماعی شهر قم به چه میزان اهمیت دارد؟ در راستای پاسخ به این پرسش، ضمن احصای مصادیق مرتبط با پیشگیری اجتماعی، اثرگذاری هر موضوع از منظر مخاطبان پرسش‌نامه ارزیابی می‌شود.

پیشینه و مبانی نظری

در ذیل به بررسی پیشینه مرتبط با موضوع و وجه افتراق مقاله پیش رو با سایر آثار می‌پردازیم.

طرحانی و جمادی (۱۳۹۸) در مقاله‌ای تحت عنوان «رویکرد سیاست جنایی مشارکتی در قبال مسئله بی‌حجابی بیان داشته‌اند: این پژوهش در پی بررسی سیاست جنایی مشارکتی و پیشگیرانه جمهوری اسلامی ایران و به دنبال پاسخ به میزان و امکان مداخله نهادهای غیردولتی در دو سطح فعال و انفعالی نسبت به پدیده بی‌حجابی و بدحجابی زنان است. در این راستا با تحلیل محتوا و مطالعات کتابخانه‌ای، در تلاش برای بیان اقدامات پیشگیرانه و مشارکتی در این عرصه است. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد برای کنترل مسئله بی‌حجابی و بدحجابی در جامعه باید سیاست جنایی مشارکتی و پیشگیرانه در بالاترین درجه اهمیت قرار بگیرد.

جوانی و امیری (۱۳۹۵) در مقاله‌ای تحت عنوان «بررسی

1. Criminal phenomenon.

2. Social prevention.

3. Developmental prevention.

عوامل گرایش به بدحجابی و راهکارهای مقابله با آن» آورده‌اند: در این پژوهش، محققان با استفاده از پرسش‌نامه محقق ساخته که اعتباریابی و روایی‌سنجی شد، به گردآوری داده‌ها پرداختند. سپس داده‌های به‌دست‌آمده با استفاده از روش مدل‌سازی معادلات ساختاری تجزیه و تحلیل شدند. در چارچوب مفهومی این پژوهش، با تفکر سیستمی به موضوع حجاب پرداخته شد و از این رو حجاب به عنوان یک سیستم اجتماعی در نظر گرفته شد و عناصر اصلی آن در چهار بخش: ورودی‌ها، فراگرد، پیامدها و بازخورد بررسی گردید.

غلامی (۱۳۹۱) در کتاب «مسئله حجاب در جمهوری اسلامی ایران» بیان می‌دارد: گاهی ضعف ایمان و اعتقاد در حوزه پوشش صرفاً به نداشتن التزام و بی‌توجهی به آن ختم نمی‌شود بلکه به مخالفت و ایستادگی در مقابل این دستورات منجر می‌گردد که بروز آن در استفاده از برخی انواع زنده پوشش در معابر عمومی است. به منظور آگاهی از عملکرد نظارت‌شونده و جلوگیری از انحراف و اشتباه یا تضییع حقوق، آشکارا یا مخفیانه به شیوه‌های مختلف صورت می‌پذیرد.

شفیعی سروسستانی (۱۳۸۷) در کتاب «حجاب؛ مسئولیت‌ها و اختیارات دولت اسلامی» بیان کرده است دولت اسلامی مانند هر حکومتی می‌تواند متخلفان از قوانین و مقررات را مجازات کند. بی‌حجابی و بدحجابی، رفتاری برخلاف شرع و در حال حاضر رفتاری برخلاف قوانین جمهوری اسلامی است؛ از این رو دولت می‌تواند مرتکبان آن را مجازات و بدین وسیله از ارتکاب این گناه و جرم علنی در جامعه جلوگیری کند.

وجه افتراق این پژوهش با سایر پژوهش‌های مطرح‌شده در این است که تاکنون به تأثیر مؤلفه‌های مختلف پیشگیری اجتماعی به‌عنوان یک متغیر مستقل بر بدحجابی به شیوه موضوعی و افتراقی پرداخته نشده است. از این رو پژوهش حاضر از این نظر بدیع می‌باشد، همچنین از دیگر نوآوری‌های آن بررسی ارتباط مقوله پیشگیری اجتماعی از بدحجابی در

استان قم به صورت میدانی است.

مبانی نظری

پیشگیری از جرم در دو معنا بیان شده است. در مفهوم موسع، پیشگیری هر اقدامی که به منظور ممانعت از وقوع یک پدیده، قبل از آن انجام شود، پیشگیری از آن پدیده محسوب می‌شود (نجفی ابرندآبادی، ۱۳۷۹: ۵۰۱). پیشگیری در مفهوم مضیق، مجموعه وسایل و ابزارهایی است که دولت برای مهار بهتر بزهکاری از دو طریق مورد استفاده قرار می‌دهد: ۱. از طریق حذف یا محدود کردن عوامل جرم‌زا ۲. از طریق اعمال مدیریت مناسب نسبت به عوامل محیطی، فیزیکی و محیط اجتماعی که به نوبه خود فرصت‌های مناسبی را برای ارتکاب جرم ایجاد می‌کنند (خسروشاهی، ۱۳۹۳: ۲۵).

به نظر نگارنده، پیشگیری، مجموعه اقداماتی است غیرکیفری که با تأثیرگذاری بر فرایندهای بروز بزهکاری یا عوامل و انحراف از وقوع جرم یا کج‌روی جلوگیری می‌کند از این رو تدابیر کیفری به دلیل اینکه پسینی هستند، به معنای دقیق کلمه در مجموعه پیشگیری قرار نمی‌گیرند.

در پیشگیری اجتماعی به دنبال هماهنگ‌سازی اعضای جامعه با قواعد اجتماعی هستیم. محور اقدامات در پیشگیری اجتماعی فرد است، به دیگر سخن، پیشگیری اجتماعی مجرم‌مدار و فردمدار است. در پیشگیری اجتماعی از طریق آموزش، تربیت، ترغیب و تنبیه درصدد هستیم تا معیار شناخت اعمال خوب و بد را به فرد القا کنیم و به او قدرت ارزیابی و ارزشیابی عملکرد خویش را بدهیم (نجفی ابرندآبادی، ۱۳۸۳: ۸۲، ۸۰۵).

با توجه به توضیحات مذکور و تبیین اهداف پیشگیری اجتماعی، می‌توان گفت امر به معروف و نهی از منکر در این مجموعه قرار دارند و به منزله ابزاری در راستای پیشگیری اجتماعی، نقش پیشگیرانه در دنیای جرم‌شناسی دارد.

بنابراین رابطه پیشگیری اجتماعی با امر به معروف و نهی از منکر، عموم و خصوص من وجه است زیرا امر به معروف و نهی از منکر دارای خصیصه جلوگیری از ارتکاب پدیده جنایی (جرم و انحراف) است.

پیشگیری اجتماعی به دو نوع جامعه‌مدار و فردمدار تقسیم می‌شود. منظور از پیشگیری جامعه‌مدار آن است که اگر در محیط، عوامل جرم‌زا وجود داشت آنها را خنثی سازیم.

پیشگیری رشدمدار به دلیل اهمیت دوران طفل و نقش محیط در پیشگیری از بزهکار از ارزش بسیاری برخوردار است (نجفی ابرندآبادی، ۱۳۸۳: ۸۲، ۸۰۵).

در پیشگیری اجتماعی، نهادهای اجتماعی از قبیل خانواده، مدرسه، رسانه‌ها و سایر نهادهای متولی تلاش می‌کنند که از بزه‌دیدگی افراد جامعه به‌ویژه زنان و کودکان جلوگیری کنند و فرصت‌های بروز بزهکاری را تا حد امکان کاهش دهند. بنابراین چنانچه زنان و دختران در مسیر آموزش صحیح تعلیمات دینی، با برخورداری از حجاب اسلامی، در اجتماع حضور یابند، پیشگیری یادشده نتیجه‌بخش بوده است. شرایط محیطی مانند محیط خانواده‌های خوب، داشتن دوستان مؤمن و بهره‌گیری از تربیت معلمان دلسوز، موجبات ساختن دختران امروز، به‌عنوان مادران آینده را فراهم می‌کند و نقش بسزایی در پیشگیری جامعه‌مدار ایفا خواهد کرد و با پیشگیری رشدمدار، خطر بزهکاری بالقوه دختران و زنانی که در خانواده‌های بزهکار و معتاد بزرگ می‌شوند شناسایی شود و با اجرای آن از بروز بسیاری از جرایم زنان و بزه‌دیدگی‌شان در آینده جلوگیری کرد. بنابراین توجه به دختران و برنامه‌ریزی مطلوب برای آنان به همت کلیه نهادهای اجتماعی، ضروری است.

روش پژوهش

بسته به هدف پژوهش، پژوهشگر از یک یا چند نوع شیوه

گردآوری داده‌ها استفاده می‌کند. در این پژوهش از دو روش تجزیه و تحلیل اطلاعات به صورت توصیفی-تحلیلی و نیز پیمایشی بهره گرفته شده است. در وهله اول با روش کتابخانه‌ای مطالب نظری گردآوری گردید و در ادامه از طریق توزیع پرسش‌نامه در میان جامعه آماری که به شش گروه (قضات و دادیاران، مربیان تربیتی و معلمان، نظامیان، روحانیان، دانشجویان و بازاریان) تقسیم شدند، به توصیف و تحلیل داده‌های تحقیق پرداخته شد. برای توصیف و تحلیل یافته‌های پژوهش از روش آماری توصیفی (جدول، نمودار، میانگین و ...) و آمار استنباطی (ضریب همبستگی) استفاده شد. نمونه آماری بر اساس روش آلفای کرونباخ محاسبه گردید.

متغیرهای پژوهش عبارتند از: سن، جنسیت، وضعیت تأهل، مدرک تحصیلی، شغل و محل اقامت پاسخ‌دهندگان.

تحلیل داده‌ها مستلزم جدول‌بندی اطلاعات و مرتب‌کردن آن به شکلی است که بتوان آنها را تفسیر کرد. از جدول‌ها و نمودارها نیز می‌توان در تحلیل و توصیف درباره اثر امر به معروف و نهی از منکر در پیشگیری اجتماعی از بدحجابی در استان قم بهره جست. برای بررسی همبستگی و پایایی بین گویه‌ها از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد.

یافته‌های پژوهش

در این بخش سعی شده است تا با طراحی پرسش‌نامه، جمع‌آوری نتایج پاسخ‌نامه‌ها و استفاده از داده‌های نمونه موردبررسی به آزمون فرضیات بپردازیم. به همین منظور ابتدا با استفاده از آمار توصیفی، ویژگی‌ها و مشخصات نمونه وضعیت نمونه آماری را در گروه‌های شش‌گانه (قضات و دادیاران، روحانیون، نظامیان، مربیان تربیتی، دانشجویان، بازاریان) برحسب جدول توصیفی و نمودارهای مربوطه ترسیم می‌کنیم و سپس با توجه به آمار استنباطی به آزمون فرضیات

خواهیم پرداخت.

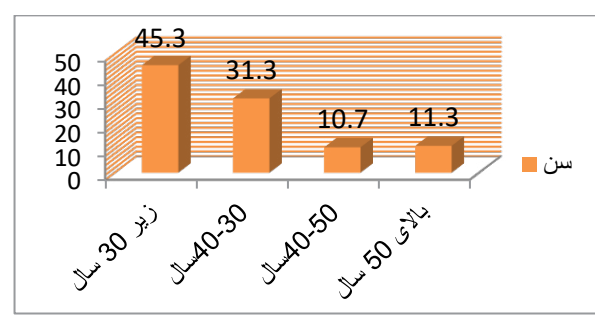
نتایج توصیفی

در ذیل به بررسی نتایج توصیفی پژوهش می پردازیم.

توصیف فراوانی متغیرهای زمینه‌ای

الف- سن پاسخگویان

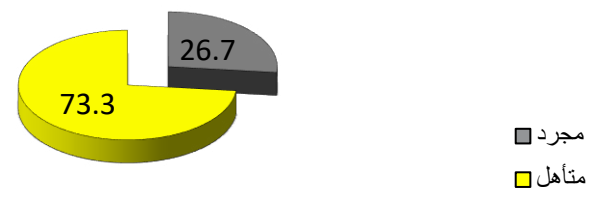
توزیع فراوانی سن پاسخگویان نشان می دهد که ۴۵/۳ درصد (۶۸ نفر) زیر ۳۰ سال، ۳۱/۳ درصد (۴۷ نفر) بین ۳۰ - ۴۰ سال، ۱۰/۷ درصد (۱۶ نفر) بین ۴۰ - ۵۰ سال و ۱۱/۳ درصد (۱۷ نفر) بالای ۵۰ سال هستند؛ در نتیجه بیشترین میانگین سنی متعلق به افراد زیر ۳۰ سال است که نشان دهنده جوان بودن نمونه آماری است.

ب- وضعیت تأهل

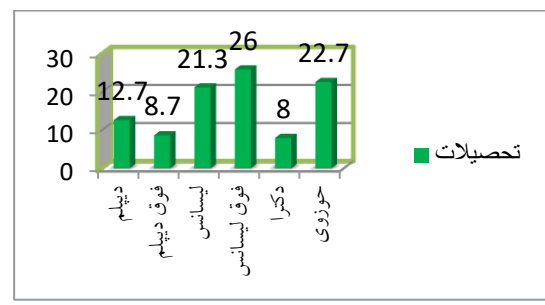
توزیع فراوانی وضعیت تأهل حاکی از آن است که ۷۳/۳ درصد (۱۱۰ نفر) از پاسخگویان متأهل و ۲۶/۷ درصد (۴۰ نفر) از آنها مجرد هستند.

وضعیت تأهل

ج- میزان تحصیلات

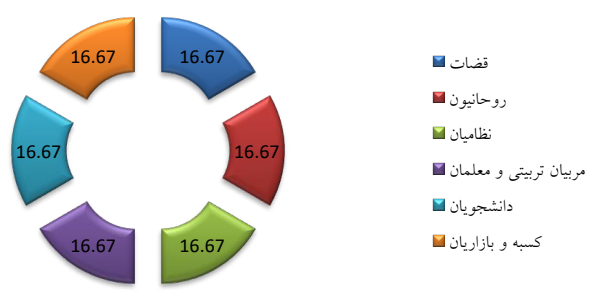
توزیع فراوانی میزان تحصیلات نشان می دهد که بالاترین میزان تحصیلات در نمونه موردبررسی با ۲۶/۲ درصد (۳۹ نفر) مربوط به دارندگان مدرک فوق لیسانس می باشد، بعد از آن، به ترتیب بالاترین میزان تحصیلات مربوط به تحصیلات حوزوی و لیسانس است. با توجه به نتایج به دست آمده بیشتر پاسخگویان تحصیلات عالییه دارند.

د- شغل

انتخاب مشاغل به نحوی صورت گرفته که اولاً تعداد، مساوی و ثانیاً افراد، نماینده اقشار مختلف مردم باشند.

شغل

ه- جنسیت

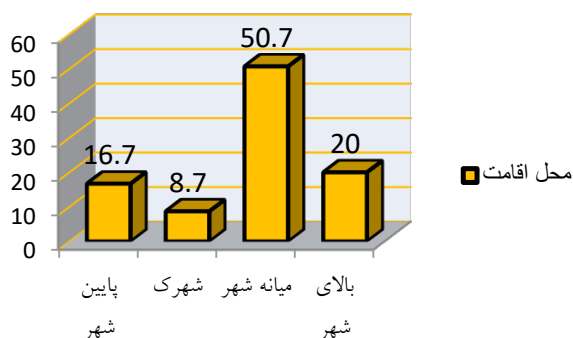
با توجه نتایج به دست آمده، ۶۰/۷ درصد (۹۱ نفر) پاسخگویان مرد و ۳۹/۳ درصد (۵۹ نفر) زن می باشند؛ بنابراین بیشتر پاسخگویان مرد هستند.

جنسیت

و- محل اقامت

بر اساس آمار به دست آمده، ۲۰ درصد پاسخ گویان در مناطق بالای شهر، ۵۰ درصد در میانه شهر، ۱۶/۷ درصد در پایین شهر و ۸/۷ درصد در شهرک زندگی می کنند.

توصیف فراوانی متغیرهای اصلی

در ذیل متغیرهای اصلی پژوهش بررسی می شوند.

توصیف گویه های متغیر پیشگیری اجتماعی

متغیر پیشگیری اجتماعی دربردارنده دو مؤلفه پیشگیری رشدمدار و پیشگیری جامعه مدار (۶ گویه) است. ابتدا گویه های هریک از این مؤلفه ها توصیف و بررسی خواهد شد و سپس در قالب دو جدول به توصیف و بررسی این دو مؤلفه خواهیم پرداخت.

الف- توصیف گویه های مؤلفه پیشگیری اجتماعی رشدمدار

«تولید آثار سینمایی برای کودکان و نوجوانان با موضوع حجاب، موجب نهادینه شدن فرهنگ حجاب است» همان طور که داده ها نشان می دهند، میزان موافقت با نقش آثار سینمایی در نهادینه کردن فرهنگ حجاب در همه گروه ها بسیار بالاست، به گونه ای که ۹۶ درصد قضا، ۹۶ درصد روحانیون، ۹۲ درصد نظامیان، ۹۶ درصد مربیان تربیتی، ۸۸ درصد دانشجویان و ۷۲ درصد بازاریان و کسبه کاملاً موافق و موافق این گویه است. نمره میانگین و میانه نیز تأییدکننده این توافق حداکثری بین پاسخ گویان است، به گونه ای که به

غیر از بازاریان در بقیه گروه ها نیمی از پاسخ گویان با این گویه ۱۰۰ درصد موافق هستند و بالاترین نمره را به آن داده اند و تنها تعداد انگشت شماری هستند که با اثربخشی این مورد مخالف می باشند.

در میان روحانیون، قضا و نظامیان تعداد کسانی که کاملاً مخالف و مخالف این گویه هستند، صفر است و در گروه دانشجویان و مربیان تنها ۱ نفر مخالف وجود دارد و در گروه بازاریان تعداد مخالفین، تنها ۲ نفر است.

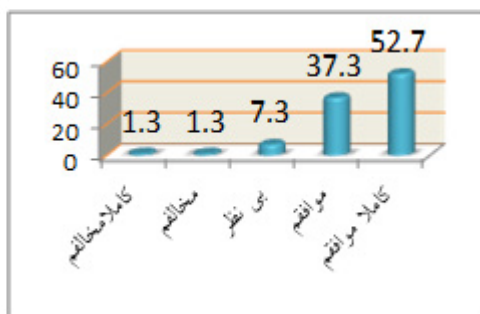
ترتیب پاسخ گویان در میزان موافقت: ۱- قضا و روحانیون ۲- مربیان تربیتی و معلمان ۳- نظامیان ۴- دانشجویان ۵- بازاریان و کسبه در مجموع، نمرات و نتایج توصیفی کل پاسخ گویان بیانگر آن است که ۹۰ درصد افراد معتقدند که برای نهادینه کردن فرهنگ حجاب، تولید آثار سینمایی برای کودکان و نوجوانان با موضوع حجاب، عامل بسیار مهمی است و تأکید بر اهمیت فراوان آن در مرحله رشد فکری و شکل گیری شخصیت کودکان و نوجوانان در جامعه دارد. نمره میانه (۱۰۰) و میانگین نیز نشان می دهد که نیمی از پاسخ گویان با این گویه کاملاً موافق (۱۰۰ درصد موافق) هستند و میزان توافق بیشتر افراد از نمره میانگین (۸۴/۶۶) نیز بالاتر است. در مقابل تنها ۲/۶ درصد مخالف اهمیت تأثیر آثار سینمایی بودند و ۷/۳ درصد در این باره نظری ندارند.

«اجرای برنامه های فرهنگی برای کودکان و نوجوانان از قبیل برگزاری نمایشگاه و نشر کتاب با موضوع حجاب موجب پیشگیری از بدحجابی است»

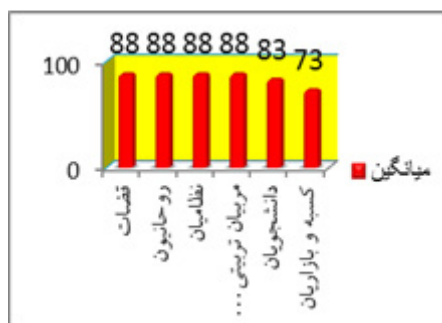
با توجه به نتایج به دست آمده، در همه گروه های مورد بررسی بیش از ۸۰ درصد افراد، با این گویه موافق هستند. در میان روحانیون، قضا و نظامیان تعداد کسانی که کاملاً مخالف و مخالف این گویه هستند، صفر است و در گروه دانشجویان و مربیان تنها ۱ نفر مخالف وجود دارد و در گروه بازاریان تعداد مخالفین، تنها ۲ نفر است.

نقش پیشگیری اجتماعی در مواجهه با بدحجابی (مطالعه موردی شهر قم)

توصیف آماری پاسخگویان برحسب گویه ۱

نمودار مقایسه‌ای گروه‌ها برحسب گویه ۱

تربیتی و معلمان ۶- بازاریان

در مجموع و با توجه به نمره کل پاسخ‌گویان، ۹۰ درصد افراد معتقدند که اجرای برنامه‌های فرهنگی با موضوع حجاب نقش بسیار مهمی در پیشگیری از بدحجابی دارد. تنها ۳/۴ درصد، مخالف اهمیت نقش اجرای برنامه‌های فرهنگی هستند و ۶/۷ درصد هم در این باره نظری ندارند.

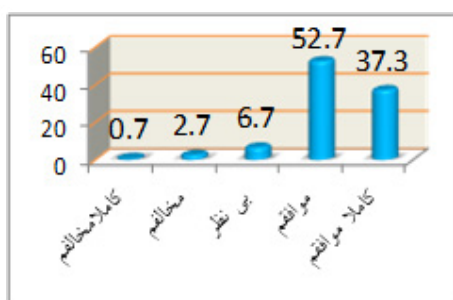
میانگین نمره برابر ۸۰/۸۳، تأکیدکننده موافقت بالای پاسخ‌گویان است و رابطه بین میانگین و میانه نشان می‌دهد که بیشتر پاسخ‌گویان معتقد به اثرگذاری بالای اجرای برنامه‌های فرهنگی برای کودکان و نوجوانان بر پیشگیری از بدحجابی هستند.

البته در این گویه نکات قابل توجه این است که در گروه قضات و روحانیون ۱۰۰ درصد افراد موافق (و کاملاً موافق) تأثیر اجرای برنامه‌های فرهنگی برای کودکان و نوجوانان در پیشگیری از بدحجابی هستند. بعد از آن نظامیان با ۹۶ درصد، دانشجویان با ۸۴ درصد، مربیان تربیتی با ۸۰ درصد و بازاریان نیز با ۸۰ درصد موافقت در رده‌های بعدی قرار می‌گیرند.

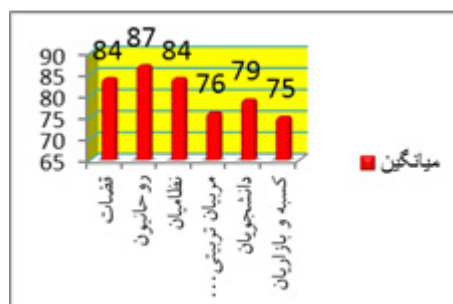
نمره میانه (۷۵) در تمامی گروه‌ها حاکی از آن است که میزان موافقت نیمی از پاسخ‌گویان در همه گروه‌ها، بالای نمره ۷۵ است؛ یعنی بیشتر پاسخ‌گویان، موافقت بالایی با این گویه دارند.

ترتیب پاسخ‌گویان برحسب میزان موافقت: ۱- روحانیون ۲- قضات و داد یاران ۳- نظامیان ۴- دانشجویان ۵- مربیان

نمودار توصیف آماری پاسخگویان برحسب گویه ۲

نمودار مقایسه‌ای گروه‌ها برحسب گویه ۲

بدحجابی دارد»

طبق نتایج گزارش شده ۹۶ درصد روحانیون، ۹۳ درصد

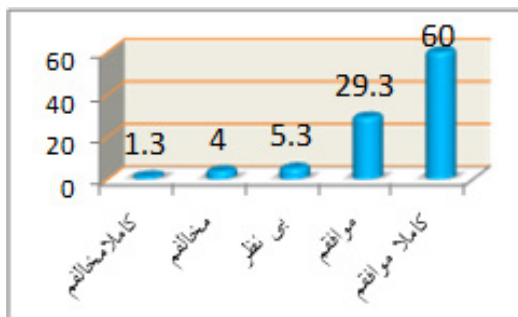
ب- توصیف گویه‌های مؤلفه پیشگیری اجتماعی جامعه‌مدار «نهادهای دین‌دین‌داری، نقش مؤثری در حل ناهنجاری

۳- نظامیان ۴- دانشجویان ۵- مربیان تربیتی و معلمان ۶- بازاریان.

در مجموع با توجه به نمره کل پاسخ‌گویان قابل ذکر است: ۸۹/۳ درصد پاسخ‌گویان با نقش مؤثر نهادینه‌کردن ارزش‌های دینی در حل ناهنجاری بدحجابی، کاملاً موافق و موافق هستند، تنها ۵/۳ درصد مخالف بودند و ۵/۳ درصد نیز در این باره نظری ندارند.

با توجه به نمره میانه، نیمی از پاسخ‌گویان، بالاترین میزان موافقت (نمره ۱۰۰) را با این گویه دارند و میانگین نمره نیز با مقدار ۸۵/۶۶ نشان‌دهنده توافق بالای پاسخ‌گویان می‌باشند. درنهایت افراد پاسخگو، برای نهادینه‌کردن ارزش‌های دینی در حل ناهنجاری بدحجابی، نقش بسیار پررنگ و مهمی را قائل هستند.

نمودار توصیف آماری پاسخ‌گویان برحسب گویه ۲

مخالفت با این گویه نیز بسیار کم است.

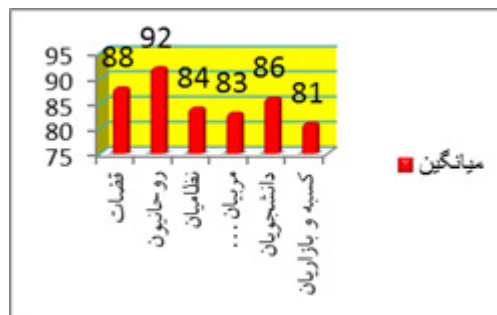
با توجه به نمره میانه در تمامی گروه‌ها به جز بازاریان، نیمی از پاسخ‌گویان بالاترین نمره را به دست آورده‌اند یعنی با اثربخشی معاشرت با افراد متدین در رعایت حجاب کاملاً موافق هستند. ترتیب پاسخ‌گویان در موافقت با گویه: ۱- نظامیان ۲- روحانیون ۳- قضات و داد یاران ۴- مربیان تربیتی و معلمان ۵- دانشجویان ۶- بازاریان و کسبه. در مجموع با توجه به

نظامیان، ۸۸ درصد قضات، ۸۸ درصد دانشجویان، ۸۸ درصد بازاریان و ۸۴ درصد مربیان تربیتی و معلمان، معتقدند (کاملاً موافق و موافق) که نهادینه‌کردن ارزش‌های دینی، نقش مؤثری در حل ناهنجاری بدحجابی دارد. در مقابل میزان مخالفت با این گویه، در همه گویه‌ها بسیار ناچیز و انگشت‌شمار است.

بر اساس میانگین و میانه در گروه‌های روحانیون، قضات و مربیان تربیتی و دانشجویان حاکی از این است که نیمی از پاسخ‌گویان ۱۰۰ درصد موافق نقش نهادینه‌کردن ارزش‌های دینی در حل مشکل بدحجابی هستند و میزان موافقت بیشتر افراد از نمره میانگین نیز بالاتر است.

البته در مورد دو گروه نظامیان و بازاریان نیز نیمی از پاسخ‌گویان با توجه به نمره میانه (۷۵) میزان موافقت، با نقش نهادینه‌کردن ارزش‌های دینی، بسیار بالا ارزیابی می‌گردد. ترتیب گروه‌ها برحسب میزان موافقت: ۱- روحانیون ۲- قضات

نمودار مقایسه‌ای گروه‌ها برحسب گویه ۳

«انجام امر به معروف از سوی دوستان و معاشرت با افراد متدین مؤثر در رعایت حجاب است»

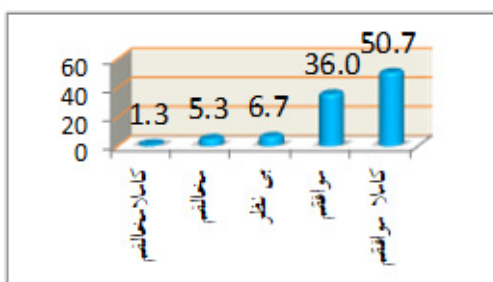
با توجه به نتایج به دست آمده، ۹۶ درصد قضات، ۹۶ درصد روحانیون، ۹۶ درصد نظامیان، ۷۸ درصد مربیان تربیتی و معلمان، ۷۶ درصد دانشجویان و ۷۲ درصد بازاریان معتقدند (کاملاً موافق و موافق) که انجام امر به معروف از سوی دوستان و معاشرت با افراد متدین، در رعایت حجاب مؤثر است. میزان

نقش پیشگیری اجتماعی در مواجهه با بدحجابی (مطالعه موردی شهر قم)

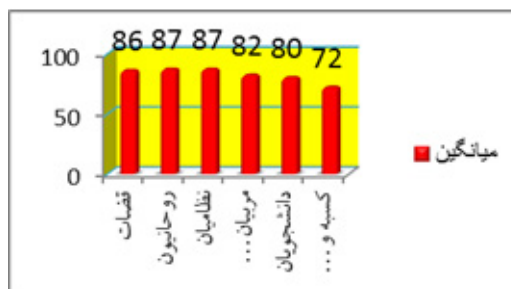
کل پاسخ‌گویان ۱۰۰ درصد موافق تأثیر امر به معروف دوستان و معاشرت با افراد متدین در رعایت حجاب هستند و اکثریت غالب با این گویه موافقت دارند.

نمره کل پاسخ‌گویان، در نمونه مورد بررسی ۸۶/۷ درصد اثربخشی این گویه را در رعایت حجاب بسیار مؤثر می‌دانند، ۶/۶ درصد با اثربخشی آن مخالف هستند و ۶/۷ درصد در این باره نظری ندارند. نمره میانه (۱۰۰) بیانگر این است که نیمی از

نمودار توصیف آماری پاسخ‌گویان برحسب گویه ۴

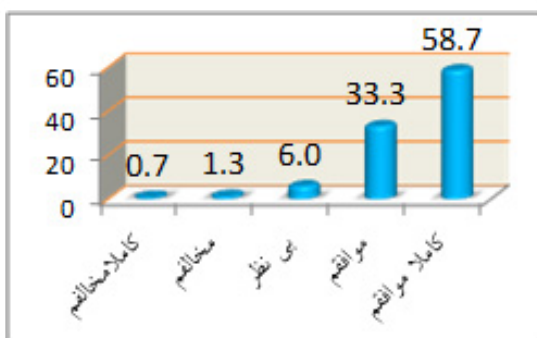
نمودار مقایسه‌ای گروه‌ها برحسب گویه ۴

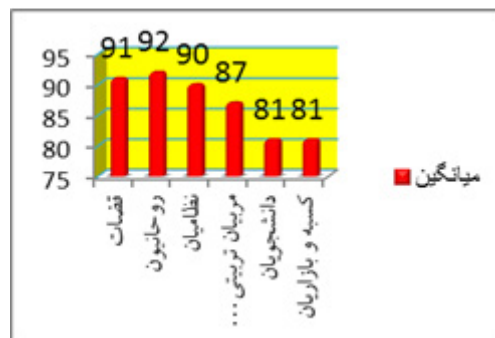
۴- معلمان و مربیان تربیتی ۵- بازاریان ۶- دانشجویان. در مجموع با توجه به نمره کل پاسخ‌گویان، ۹۲ درصد افراد با این گویه موافق (و کاملاً موافق) هستند، در حالی که تنها دو درصد مخالف و کاملاً مخالف هستند و ۶ درصد نیز در این باره نظری ندارند؛ یعنی بیشتر پاسخ‌گویان، موافقت بسیار زیادی با تبیین و تفهیم جایگاه والای زن بر حل معضل بدحجابی در جامعه دارند. رابطه نمره میانه و میانگین نیز بیانگر همین مطلب است که نیمی از پاسخ‌گویان بالاترین نمره را در این گویه به دست آوردند و ۱۰۰ درصد موافق تأثیر تفهیم جایگاه والای زن بر کاهش بدحجابی هستند. در مجموع پاسخ‌گویان، موافقت بسیار زیادی با این گویه دارند.

«تفهیم کرامت انسانی و جایگاه والای زن، عامل خودکنترلی و خویش‌داری زنان در برابر ناهنجاری‌ها به خصوص بدحجابی است» نکات قابل توجه در داده‌های به دست آمده، این است که ۱۰۰ درصد نظامیان جایگاه والای زن را عامل مهمی در خویش‌داری زنان در برابر بدحجابی می‌دانند. میزان مخالفت با این گویه در همه گروه‌ها، بسیار اندک و ناچیز است. نمره میانه و میانگین نیز حاکی از تأیید و موافقت زیاد تمامی گروه‌ها نسبت به اثربخشی تفهیم کرامت و جایگاه زن در پیشگیری از بدحجابی و حل ناهنجاری‌ها در جامعه است. ترتیب گروه‌ها در میزان موافقت با توجه به تمام نمرات به دست آمده: ۱- نظامیان ۲- روحانیون ۳- قضات

نمودار توصیف آماری پاسخ‌گویان برحسب گویه ۵

نمودار مقایسه‌ای گروه‌ها برحسب گویه ۵

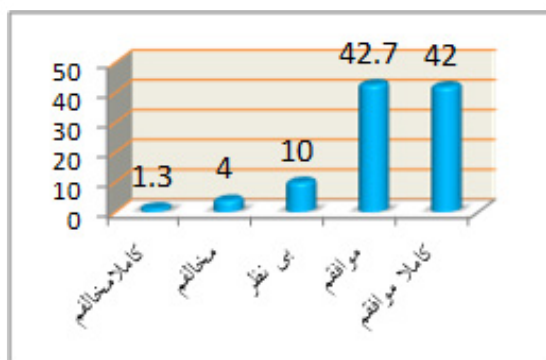

«امر به معروف و نهی از منکر انسان را به سمت فطرت خداجویش سوق می‌دهد، وجدان وی را بیدار می‌کند و زمینه انحراف و بدحجابی را به حداقل می‌رساند.»

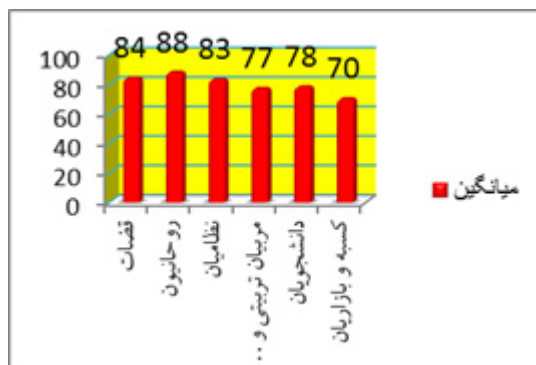
۱۰ درصد روحانیون معتقدند که امر به معروف و نهی از منکر، زمینه انحراف و بدحجابی را به حداقل می‌رساند. ۹۶ درصد نظامیان، ۹۲ درصد قضات، ۸۰ درصد دانشجویان، ۷۲ درصد مربیان تربیتی و معلمان و ۶۴ درصد بازاریان، موافق و کاملاً موافق تأثیر امر به معروف در پیشگیری از بدحجابی هستند. با توجه به نمره میانه و میانگین در گروه قضات و روحانیون، نیمی از پاسخگویان ۱۰۰ درصد موافق این گویه

هستند و در واقع موافقت حداکثری دارند. ترتیب گروه‌ها در میزان موافقت (با توجه به تمامی نمرات به دست آمده): ۱. روحانیون ۲- قضات ۳- نظامیان ۴- دانشجویان ۵- مربیان تربیتی و معلمان ۶- بازاریان. در نهایت، ۸۴/۷ درصد از کل پاسخگویان معتقدند که امر به معروف و نهی از منکر، زمینه انحراف و بدحجابی را به حداقل می‌رساند (کاملاً موافق و موافق هستند) در مقابل تنها ۵/۳ درصد با این گویه مخالف (کاملاً مخالف) هستند، ۱۰ درصد نیز در این باره نظری ندارند. بیشتر افراد موافقت بالایی با تأثیرگذاری امر به معروف در کاهش بدحجابی دارند.

نمودار توصیف آماری پاسخگویان بر حسب گویه ۶

نمودار مقایسه‌ای گروه‌ها بر حسب گویه ۶

«فضای کنونی جامعه برای احیای امر به معروف و نهی از منکر، مناسب است و باید تذکر داد»

بر اساس نتایج داده‌ها، ۶۰ درصد نظامیان، ۶۰ درصد روحانیون، ۶۰ درصد قضات و دادیاران، ۵۶ درصد دانشجویان، ۴۰ درصد مربیان تربیتی و ۲۸ درصد بازاریان معتقدند (کاملاً موافق و موافق) که فضای کنونی جامعه برای احیای امر به معروف و نهی از منکر مناسب است و باید تذکر داد.

در مقابل ۴۴ درصد بازاریان و کسبه، ۳۲ درصد مربیان تربیتی و معلمان، ۳۲ درصد دانشجویان، ۲۸ درصد قضات، ۲۰ درصد روحانیون و ۱۶ درصد نظامیان معتقدند که فضای کنونی جامعه برای انجام امر به معروف آماده نیست و نباید تذکر داد.

نکات قابل توجه این است که در میان گویه‌های متغیر پیشگیری اجتماعی، پایین‌ترین میزان موافقت با این گویه اعلام شده و این به معنای آن است که توجه و اهمیت امر به معروف در جامعه کم شده و نقش مهم آن در پیشگیری از بدحجابی نسبت به سایر راه‌های پیشگیرانه اجتماعی مورد غفلت قرار گرفته است. این آمار حاکی از مهجور ماندن امر به معروف و نهی از منکر در جامعه است.

بالترین میزان موافقت با تذکر لسانی مربوط به نظامیان و پایین‌ترین میزان موافقت مربوط به بازاریان است. البته با توجه به نمره میانه و میانگین در گروه قضات، روحانیون، نظامیان و دانشجویان، میزان موافقت، نسبتاً بالا ارزیابی می‌گردد اما در

نقش پیشگیری اجتماعی در مواجهه با بدحجابی (مطالعه موردی شهر قم)

گروه مربیان تربیتی و معلمان میزان موافقت، متوسط ارزیابی می‌شود. در حالی که انتظار می‌رفت مربیان و معلمان به‌عنوان کسانی که وظیفه تربیت نسل آینده را عهده‌دار هستند، توجه و اهمیت بیشتری در نقش امر به معروف و تذکر برای جلوگیری و پیشگیری از انحراف در جامعه به‌ویژه بدحجابی داشته باشند. ترتیب گروه‌ها در میزان موافقت با گویه (با توجه به تمام نمرات به دست آمده) عبارتند از:

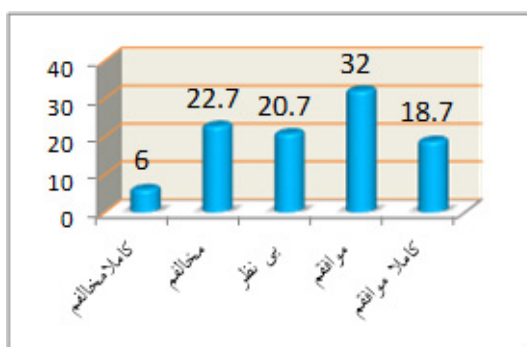
- ۱- روحانیون ۲- نظامیان ۳- قضات و دادیاران ۴- دانشجویان
  - ۵- مربیان تربیتی ۶- بازاریان و کسبه
- در نهایت با توجه به نمره کل پاسخ‌گویان: ۵۰/۷ درصد (موافق و کاملاً موافق) افراد فضای کنونی جامعه را برای انجام امر به

معروف و نهی از منکر مناسب دانستند و موافق تذکر لسانی هستند. ۲۸ درصد مخالف این امر بودند و ۲۰/۷ درصد نیز در این باره نظری ندارند.

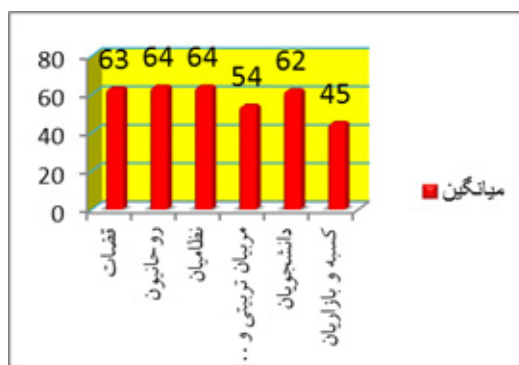
با توجه به نمره میانگین ۵۸/۶۶، میزان موافقت پاسخ‌گویان، کمی بالاتر از حد متوسط (نمره ۵۰) ارزیابی می‌گردد. البته با توجه به نمره میانه، نمره میزان موافقت نیمی از پاسخ‌گویان، بالای ۷۵ و نیمی کمتر از نمره ۷۵ است. بدین معنا که میزان موافقت بیشتر افراد از نمره میانگین بالاتر است.

در مجموع، میزان موافقت با مناسب بودن فضای جامعه برای انجام امر به معروف و تذکر لسانی بالاتر از متوسط و تقریباً نزدیک به زیاد است.

نمودار توصیف آماری پاسخ‌گویان برحسب گویه ۷

نمودار مقایسه‌ای گروه‌ها برحسب گویه ۷

و نقش آن در پیشگیری از بدحجابی قائل هستند. در مقابل دانشجویان با ۵۲ درصد موافق و ۲۸ درصد مخالف، پایین‌ترین نظر مثبت را نسبت به این تأثیرگذاری دارند.

ترتیب گروه‌ها در میزان موافقت (برحسب تمام نمره‌های به دست آمده)

- ۱- روحانیون ۲- قضات ۳- نظامیان ۴- مربیان تربیتی و
- ۵- معلمان ۶- بازاریان - دانشجویان

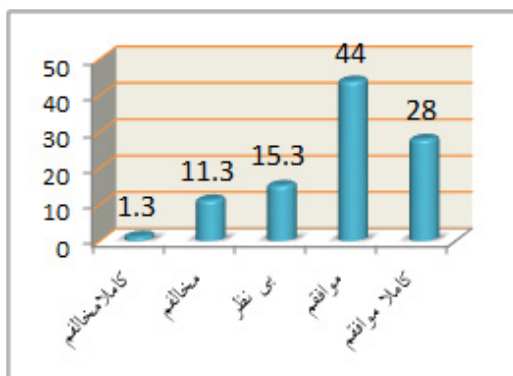
در مجموع با توجه به نمره کل پاسخ‌گویان، ۷۲ درصد موافق (کاملاً موافق) هستند که استفاده از نوشته‌ها و تصاویر با محتوای حجاب، بر حفظ حجاب در سطح شهر تأثیرگذار

«بهره‌گیری از نوشته‌ها و تصاویری با محوریت حجاب در سطح شهر، مؤثر در حفظ حجاب بانوان است»

۹۲ درصد روحانیون، ۸۴ درصد قضات، ۸۰ درصد نظامیان، ۶۴ درصد مربیان تربیتی و معلمان، ۶۰ درصد بازاریان و ۵۲ درصد دانشجویان معتقدند (کاملاً موافق و موافق) که استفاده از تصاویر و نوشته با موضوع حجاب در سطح شهر، بر حفظ حجاب بانوان تأثیرگذار است. بدین ترتیب بالاترین میزان موافقت مربوط به روحانیون با ۹۲ درصد موافق است. البته در این گروه میزان مخالفت با این گویه، صفر است؛ بدین معنا که اکثریت غالب، اهمیت زیادی برای آموزش از طریق تصاویر

متوسط (۵۰) است و میزان موافقت اغلب پاسخ‌گویان از نمره میانگین نیز بالاتر است. در نهایت میزان موافقت با اثربخشی این گویه بالا می‌باشد.

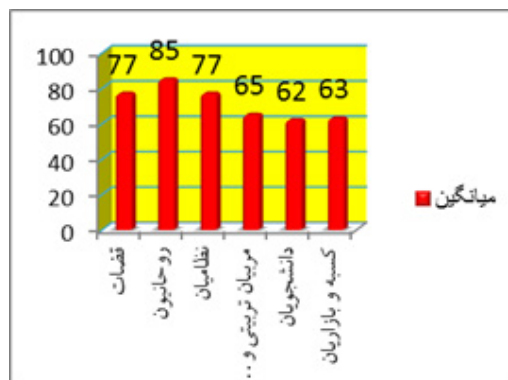
نمودار توصیف آماری پاسخ‌گویان برحسب گویه ۸

است، ۱۲/۶ درصد با این تأثیرگذاری مخالف بودند و ۱۵/۳ درصد نیز نظری ندارند.

با توجه به نمره میانگین (۷۱/۵۰)، میزان موافقت بالاتر از نمره

نمودار مقایسه‌ای گروه‌ها برحسب گویه ۸

بالاترین میزان مخالفت نیز مربوط به گویه «فضای کنونی جامعه برای احیای امر به معروف و نهی از منکر مناسب است و باید تذکر داد» است. که ۲۸ درصد پاسخ‌گویان با آن مخالف بودند و معتقدند که فضای جامعه برای تذکر لسانی مناسب نیست. شاید میزان مخالفت با این شاخص بالا نباشد ولی در مقایسه با دیگر شاخص‌های مفهوم پیشگیری اجتماعی، بالا می‌باشد و حاکی از این است که امر به معروف و نهی از منکر نیازمند فرهنگ‌سازی و نهادینه‌کردن کارکرد آن در جامعه است.

توصیف آماری متغیر پیشگیری اجتماعی

در این نوع پیشگیری مبنا بر این است که با تأثیرگذاری بر فرایند شکل‌گیری شخصیت فرد یا محیط‌های پیرامونی او یعنی محیط‌هایی که در فرایند جامعه‌پذیری افراد نقش دارند، علل جرم‌زایی ناهنجاری بدحجابی را کاهش یا حذف کنیم. در واقع نوعی پیشگیری اصلاحی، آموزش و پرورش محور در بدحجابی است. این مفهوم دربردارنده دو مؤلفه رشدمدار و جامعه‌مدار است.

مقایسه وضعیت گویه‌های پیشگیری اجتماعی

طبق داده‌های آماری پاسخ‌گویان (۹۲ درصد موافق) تأثیرگذارترین عامل اصلاحی برای پیشگیری از بدحجابی، «تفهم کرامت انسانی و جایگاه والای زن، عامل خودکنترلی و خویشتن‌داری زنان در برابر ناهنجاری‌ها به خصوص بدحجابی است» می‌باشد.

موافقت بیشتر افراد، نشان‌دهنده اهمیت آموزش صحیح پدیده حجاب، نهادینه‌کردن هنجارهای اجتماعی و دینی است که نقش مهم و ارزنده‌ای در اصلاح کل جامعه دارد.

توصیف آماری مؤلفه پیشگیری اجتماعی رشدمدار

با توجه به یافته‌های به‌دست‌آمده، بالاترین میزان موافقت پاسخ‌گویان با تأثیرگذاری پیشگیری اجتماعی رشدمدار در پیشگیری از بدحجابی است زیرا ۱۰۰ درصد قضات، روحانیون و نظامیان موافق اهمیت نهادینه‌کردن فرهنگ عفاف و حجاب از دوران کودکی در شکل‌گیری شخصیت افراد جامعه هستند. ۹۲ درصد مربیان تربیتی و معلمان و ۹۲ درصد دانشجویان و ۸۰ درصد بازاریان و کسبه این موافق و کاملاً موافق با اهمیت

نقش پیشگیری اجتماعی در مواجهه با بدحجابی (مطالعه موردی شهر قم)

این نوع پیشگیری هستند. نمره میانه و میانگین نیز حاکی از آن است که بیشتر پاسخ‌گویان، موافقت بالایی با تأثیرگذاری پیشگیری رشدمدار دارند.

در نهایت ۹۴ درصد کل پاسخ‌گویان، نقش پیشگیری رشدمدار را بسیار پررنگ و بااهمیت به‌شمار می‌آورند (موافق و کاملاً موافق هستند). تنها ۲ درصد (۳ نفر) از پاسخ‌گویان مخالف و کاملاً مخالف هستند و ۴ درصد در این باره نظری ندارند. نمره میانه و میانگین نیز حاکی از موافقت بسیار بالا در بین اکثریت غالب پاسخ‌گویان است به‌گونه‌ای که از نظر پاسخ‌گویان نسبت به سایر انواع پیشگیری، مهم‌تر و برکاهش بدحجابی و حل این معضل اجتماعی تأثیرگذارتر است.

بحث و نتیجه‌گیری

پیشگیری اجتماعی از جرم به‌عنوان اصل اساسی در مقابله با جرایم، به‌ویژه ناهنجاری‌های اجتماعی مانند بدحجابی قلمداد می‌شود و نتیجه ملموس‌تری در مقایسه با پیشگیری کیفی دارد. با امعان نظر به اینکه مسئله حجاب به‌عنوان امری چندبعدی مطرح می‌شود، باید به‌صورت دقیق مطالعه و بررسی شود. طبق نتایج به‌دست‌آمده، علاوه بر ریشه‌یابی علل بدحجابی، باید راهکارهای حل این معضل نیز در سه حوزه فردی، خانوادگی و اجتماعی صورت پذیرد، تا کارگشا باشد. از این‌رو با توجه به قانون عفاف و حجاب مصوب ۱۳/۱۰/۱۳۸۴، شورای عالی انقلاب فرهنگی، بیست‌ودو نهاد را در قبال ترویج و گسترش حجاب و عفاف مسئول دانسته و وظایف هر نهاد را نیز در آن تبیین کرده است. متأسفانه با عملکرد ضعیف نهادها، نیروی انتظامی به‌عنوان آخرین حلقه نهاد، وارد عمل می‌شود و به دلیل انجام وظیفه مورد فشار و تخریب قرار می‌گیرد. در بررسی میان پاسخ‌های مربوط به سؤالات در زمینه پیشگیری اجتماعی، نزدیک به ۱۰۰ درصد پاسخ‌گویان با تولید آثار سینمایی با موضوع حجاب موافق بوده‌اند که این امر،

نشان‌دهنده تأثیر بالای رسانه در نهادینه‌کردن فرهنگ عفاف و حجاب است. متأسفانه تذکر لسانی، کم‌ترین موافقت را دارد که نشان‌دهنده کم‌رنگ‌شدن امر به معروف و نهی از منکر به سبب عافیت‌طلبی، ضعف غیرت دینی، محافظه‌کاری و دنیاطلبی افراد است. نهادینه‌سازی هنجارها و باورهای دینی در پیشگیری از بدحجابی، بیشترین موافقت را با میزان ۸۹/۳ درصد از کل پاسخ‌دهندگان را داشته است. موافقت بالای پاسخ‌گویان با پیشگیری اجتماعی از بدحجابی، حکایت از آن دارد که اجرایی‌شدن امر مذکور، نیازمند همکاری متقابل مردم و نهادهای مسئول در این زمینه است. همچنین با مطالعه میدانی دریافتیم که پاسخ‌دهندگان با اقدامات فیزیکی برای مبارزه با بدحجابی مخالف بوده و بیشترین گرایش به انجام اقدامات فرهنگی و مذهبی بوده است.

پیشنهادها

راهکارهایی را که دولت می‌تواند برای پیشگیری از بدحجابی در جامعه در نظر بگیرد، عبارت است از:

- آموزش و فرهنگ‌سازی از طریق وزارت آموزش و پرورش، وزارت علوم، صدا و سیما و نهادهای مشابه
- اطلاع‌رسانی کافی نسبت به قوانین مربوطه
- پرکردن اوقات فراغت جوانان، ایجاد زمینه‌های ازدواج آسان و شغل مناسب و تهیه مسکن برای آنان
- مهندسی فرهنگی و اصلاح ساختارهای ارزشی در روابط اجتماعی شهروندان بر محوریت و موقعیت دینی، در سه بعد فردی، خانوادگی و اجتماعی
- توسعه فرهنگ عفاف و حجاب توسط آمرین به معروف و ناهیان از منکر با بهره‌گیری از شیوه‌های صحیح تذکر لسانی (با روش‌های جذاب، خلاقانه، هنرمندانه به‌صورت اقناعی، ترغیبی، تسهیلی یا تلفیقی
- گسترش فرهنگ دینی در جامعه اسلامی، فرهنگ‌سازی

نوجوانان و والدین آنان

- هماهنگی میان رسانه‌های دیداری و شنیداری و پخش هم‌زمان و برنامه‌های با محوریت حجاب، امر به معروف و نهی از منکر به طوری که مخاطب متوجه صراحت موضوع نشود و به صورت نامحسوس بر روی روان وی کار شود (دفاع نرم فرهنگی در مقابل جنگ نرم فرهنگی).

برای ایجاد علاقه ایمانی انسان‌ها نسبت به یکدیگر، در میان ساکنان شهرها و ذهنیت‌زدایی از تخریب جایگاه امر به معروف و نهی از منکر

- برنامه‌ریزی منسجم بر روی آموزش و پرورش در راستای تعالی فرهنگ حجاب و عفاف و جایگاه امر به معروف، استخدام معلمان مذهبی و دلسوز، آموزش احکام دینی به کودکان،

فهرست منابع

- قرآن

- ابراهیمی، شهرام. (۱۳۹۳). جرم‌شناسی پیشگیری، تهران: بنیاد حقوقی میزان.

- باهنر، ناصر. (۱۳۹۴). آموزش مفاهیم دینی همراه با روان‌شناسی رشد، تهران: سازمان تبلیغات اسلامی.

- خسروشاهی، قدرت‌الله. (۱۳۷۸). نگرش جرم‌شناختی به پدیده بی‌حجابی، مجموعه مقالات حجاب مسئولیت‌ها و اختیارات دولت جمهوری اسلامی ایران، قم: پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی.

- جوان آراسته، حسین. (۱۳۹۲). اصل هشتم قانون اساسی، قم: انتشارات حوزه و دانشگاه.

- جوانی، امیری؛ وجیهه، مجتبی. (۱۳۹۵). بررسی عوامل گرایش به بدحجابی و راهکارهای مقابله با آن، نشریه تحقیقات فرهنگی ایران، شماره ۳۶، صص ۱۱۵-۱۳۲.

- رایجیان اصلی، مهرداد. (۱۳۸۳). رهیافتی نو به بنیان‌های نظری پیشگیری از جرم، مجله حقوقی دادگستری، دوره جدید، شماره ۴۸-۴۹.

- رفیع‌پور، فرامرز. (۱۳۷۶). توسعه و تضاد. تهران: دانشگاه شهید بهشتی.

- رفیعی، رضا. (۱۳۷۸). مبانی و اختیارات نظام اسلامی برای جلوگیری از بدحجابی در جامعه، مجموعه مقالات حجاب مسئولیت‌ها و اختیارات دولت جمهوری اسلامی ایران، قم: پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی.

- رهبر، محمدتقی. (۱۳۹۰). ماجرای حجاب و عفاف، تهران: صدا.

- ساعد، محمدجعفر. (۱۳۸۶). تأملی بر کارکردهای امر به معروف و نهی از منکر از منظر جرم‌شناسی پیشگیرانه، فصلنامه مطالعات بسیج، سال دهم، شماره ۳۷، صص ۷۱-۱۰۰ قابل بازیابی از: <http://ensani.ir/file/download/article/20101211155126-338.pdf>

- سلیمی، علی؛ ابوترابی، محمود. (۱۳۸۸). همنشینی و کجروی، قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.

- سید رضی، ابوالحسن. (۱۳۸۵). نهج‌البلاغه، ترجمه دشتی، قم: غرّة الاسلام.

- راغب اصفهانی، حسین بن محمد. (۱۴۱۴ ه. ق)، المفردات الفاظ القرآن، بی‌جا: دارالکتب العربی.

- طیبی، ناهید. (۱۳۸۷). راهکارهای نهادینه‌سازی گسترش و پاسداری فرهنگ عفاف و حجاب، قم: پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی.

- طرحانی، منصور؛ جمادی، عبدالرحیم؛ سید مهدی، رحیم. (۱۳۹۸)، رویکرد سیاست جنایی مشارکتی در قبال مسئله بی‌حجابی و بدحجابی، نشریه تعالی حقوق، شماره ۴، صص ۳۲-۵۸.

- غلامی، علی. (۱۳۹۲). مسئله حجاب، تهران: دانشگاه امام صادق (ع).

- قرائتی، محسن. (۱۳۸۷). امر به معروف و نهی از منکر، تهران: مرکز فرهنگی درس‌هایی از قرآن.

- مطهری، مرتضی. (۱۳۹۴). مسئله حجاب، تهران: انتشارات صدر.

- معین، محمد. (۱۳۷۱). فرهنگ فارسی، تهران: انتشارات امیرکبیر.

- مهدوی، محمود. (۱۳۹۱). پیشگیری رشدمدار، تهران: سمت.

- نجفی ابرندآبادی، علی حسین. (۱۳۹۱). مجموعه تقریرات، به کوشش شهرام ابراهیمی.

The Role of Social Prevention in Confronting Improper Hijab (A Case Study of Qom City)

Vahid Nekounam^{1*}, Masoumeh Mahmoodi²

Abstract

In the Iranian legal system, based on the fourth principle of the Constitution, hijab is considered a religious obligation and is protected by criminal laws. However, due to the inefficiency of punitive responses in many social deviance phenomena, including improper hijab, a return to the concept of social prevention becomes essential. Prevention is the most crucial tool in controlling social abnormalities, encompassing various strategies to deter criminal and deviant behavior. In social prevention, the specific roles of family, education, mass media, and overall social policies are of great importance.

This article is of an applied nature and, based on the data collection method, can be considered a descriptive research with a survey approach. The researcher-designed questionnaire was employed as the research tool. The statistical population of this study includes judges, clergy, teachers, military personnel, students, and market participants in the city of Qom who are somehow related to the issue of hijab and modesty. The sample size, considering the research type and the difficulty in selecting participants, is 150 individuals randomly chosen to respond to the questions. According to the findings, the highest level of agreement is observed regarding the effectiveness of the growth-oriented social prevention in preventing improper hijab.

Keywords: Social Prevention, Improper Hijab, Qom Province, Crime Control

1*. Corresponding author. Assistant Professor of Hazrat Masoumeh University, Qom, Iran

vahid.nekoonam@alumni.ut.ac.ir

2. Educational Department of Criminal Law and Criminology, Qom Branch, Islamic Azad University, Qom, Iran